

Роз'яснення

щодо реалізації права на доступ до екологічної інформації та права на участь у прийнятті рішень з питань, що стосуються довкілля

Відповідно до статті 50 Конституції України кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена.

Такі цінності, закладені в Основному законі, узгоджуються з положеннями Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська Конвенція), підписаної країнами-членами ООН 25 червня 1998 року. Конвенцію ратифіковано Україною 06 липня 1999 року.

Орхуська Конвенція є основою екологічної демократії. Одним із кроків України до реалізації положень Конвенції було прийняття Закону України «Про доступ до публічної інформації» та Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

Щодо права людини на доступ до інформації про стан довкілля

Відповідно до статті 9 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» до екологічних прав громадян відноситься право на вільний доступ до інформації про стан навколишнього природного середовища (екологічна інформація) та вільне отримання, використання, поширення та зберігання такої інформації, за винятком обмежень, встановлених законом.

Інформація про стан навколишнього природного середовища (екологічна інформація) – це будь-яка інформація в письмовій, аудіовізуальній, електронній чи іншій матеріальній формі про:

- стан навколишнього природного середовища чи його об'єктів – землі, вод, надр, атмосферного повітря, рослинного і тваринного світу та рівні їх забруднення;
- біологічне різноманіття і його компоненти, включаючи генетично модифіковані організми та їх взаємодію із об'єктами навколишнього природного середовища;
- джерела, фактори, матеріали, речовини, продукцію, енергію, фізичні фактори (шум, вібрацію, електромагнітне випромінювання, радіацію), які впливають або можуть вплинути на стан навколишнього природного середовища та здоров'я людей;
- загрозу виникнення і причини надзвичайних екологічних ситуацій, результати ліквідації цих явищ, рекомендації щодо заходів, спрямованих на зменшення їх негативного впливу на природні об'єкти та здоров'я людей;
- екологічні прогнози, плани і програми, заходи, в тому числі адміністративні, державну екологічну політику, законодавство про охорону навколишнього природного середовища;

- витрати, пов'язані із здійсненням природоохоронних заходів за рахунок фондів охорони навколишнього природного середовища, інших джерел фінансування, економічний аналіз, проведений у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля.

Основними джерелами такої інформації є дані моніторингу довкілля, кадастрів природних ресурсів, реєстри, автоматизовані бази даних, архіви, а також довідки, що видаються уповноваженими на те органами державної влади, органами місцевого самоврядування, окремими посадовими особами.

Корисним інструментом для отримання екологічної інформації та здійснення громадськістю контролю у сфері охорони довкілля є Інспекційний портал (inspections.gov.ua), який є пілотним модулем системи заходів державного нагляду (контролю).

Зазначений ресурс містить багато важливої інформації, зокрема відомості про заходи державного нагляду (контролю), їх результати, плани комплексних заходів державного контролю на майбутній період, документи інспекційного характеру.

Доступ до екологічної інформації здійснюється в порядку, передбаченому Законом України «Про доступ до публічної інформації».

Запитувач має право звернутися до розпорядника інформації із запитом незалежно від того, стосується ця інформація його особисто чи ні, без пояснення причини подання запиту.

Запит на інформацію може бути індивідуальним або колективним. Запити можуть подаватися в усній, письмовій чи іншій формі (поштою, факсом, телефоном, електронною поштою) на вибір запитувача.

Письмовий запит подається в довільній формі.

Запит на інформацію має містити:

- 1) ім'я (найменування) запитувача, поштову адресу або адресу електронної пошти, а також номер засобу зв'язку, якщо такий є;
- 2) загальний опис інформації або вид, назву, реквізити чи зміст документа, щодо якого зроблено запит, якщо запитувачу це відомо;
- 3) підпис і дату за умови подання запиту в письмовій формі.

З метою спрощення процедури оформлення письмових запитів на інформацію особа може подавати запит шляхом заповнення відповідних форм запитів на інформацію, які можна отримати в розпорядника інформації та на офіційному веб-сайті відповідного розпорядника. Зазначені форми мають містити стислу інструкцію щодо процедури подання запиту на інформацію, її отримання тощо.

На запити щодо стану довкілля, аварій, катастроф, небезпечних природних явищ та інших надзвичайних подій, що сталися або можуть статись і загрожують безпеці громадян, відповідь має бути надана не пізніше 48 годин з дня отримання запиту.

Розпорядниками інформації, які зобов'язані оприлюднювати та надавати за запитами інформацію є:

- суб'єкти владних повноважень (органи державної влади, інші державні органи, органи місцевого самоврядування, органи влади Автономної Республіки Крим, інші суб'єкти, що здійснюють владні управлінські функції відповідно до законодавства та рішення яких є обов'язковими для виконання);
- суб'єкти господарювання, які володіють інформацією про стан довкілля, інформацією про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні події, що сталися або можуть статися і загрожують здоров'ю та безпеці громадян.

Місцеві ради несуть відповідальність за стан навколишнього природного середовища на своїй території і в межах своєї компетенції забезпечують інформування населення про стан навколишнього природного середовища, функціонування місцевих екологічних автоматизованих інформаційно-аналітичних систем.

До компетенції Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України (далі – Міндовкілля) належить організація моніторингу навколишнього природного середовища, створення і забезпечення роботи мережі загальнодержавної екологічної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи забезпечення доступу до екологічної інформації, положення про яку затверджується Кабінетом Міністрів України.

Екологічне інформаційне забезпечення здійснюється органами державної влади та органами місцевого самоврядування в межах їх повноважень шляхом:

а) підготовки Міндовкілля і подання на розгляд Верховної Ради України щорічної Національної доповіді про стан навколишнього природного середовища в Україні, а після її розгляду Верховною Радою України - опублікування окремим виданням та розміщення в системі Інтернет;

б) щорічного інформування Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними державними адміністраціями, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями відповідних рад та населення про стан навколишнього природного середовища відповідних територій;

в) систематичного інформування населення через засоби масової інформації про стан навколишнього природного середовища, динаміку його змін, джерела забруднення, розміщення відходів чи іншої зміни навколишнього природного середовища і характер впливу екологічних факторів на здоров'я людей;

г) негайного інформування про надзвичайні екологічні ситуації;

г) передачі інформації, отриманої в результаті проведення моніторингу довкілля, каналами інформаційних зв'язків органам, уповноваженим приймати рішення щодо отриманої інформації;

д) забезпечення вільного доступу до екологічної інформації, яка не становить державної таємниці і міститься у списках, реєстрах, архівах та інших джерелах.

Щодо права на участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля

Відповідно до статті 9 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» до екологічних прав громадян відноситься право на:

- участь в обговоренні та внесення пропозицій до проєктів нормативно-правових актів, матеріалів щодо розміщення, будівництва і реконструкції об'єктів, які можуть негативно впливати на стан навколишнього природного середовища, внесення пропозицій до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, юридичних осіб, що беруть участь в прийнятті рішень з цих питань;
- участь в розробці та здійсненні заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, раціонального і комплексного використання природних ресурсів;
- участь у громадських обговореннях з питань впливу планованої діяльності на довкілля;
- участь у процесі здійснення стратегічної екологічної оцінки.

Місцеві ради, органи державної влади в галузі охорони навколишнього природного середовища і використання природних ресурсів зобов'язані враховувати пропозиції громадян щодо поліпшення стану навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів, залучати їх до участі у вирішенні питань охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів.

Кабінетом Міністрів України постановою від 29.06.2011 № 771 затверджено Порядок залучення громадськості до обговорення питань щодо прийняття рішень, які можуть впливати на довкілля.

Громадське обговорення передбачає:

- інформування громадськості про початок розгляду проєкту рішення та можливість взяти у ньому участь;
- забезпечення доступу громадськості до проєкту рішення, документів, на підставі яких приймається таке рішення, та іншої необхідної інформації;
- надання можливості громадськості подавати пропозиції (зауваження) для врахування під час прийняття рішення, брати участь у громадських слуханнях та інших формах громадського обговорення;
- розгляд поданих пропозицій (зауважень);
- інформування громадськості про врахування чи відхилення поданих пропозицій (зауважень) із зазначенням підстав;
- забезпечення ознайомлення громадськості з прийнятим рішенням.

Також в Законі України «Про оцінку впливу на довкілля» визначено процедуру проведення громадського обговорення звіту щодо планової діяльності, яка може мати вплив на довкілля.

Громадське обговорення у процесі оцінки впливу на довкілля проводиться з метою виявлення, збирання та врахування зауважень і пропозицій громадськості до планованої діяльності (перелік планової діяльності щодо якої необхідно отримувати висновок з оцінки впливу на довкілля визначено у статті 3 цього закону).

Громадськість має право подавати будь-які зауваження чи пропозиції, які, на її думку, стосуються планованої діяльності, без необхідності їх обґрунтування. Зауваження та пропозиції можуть подаватися в письмовій формі (у тому числі в електронному вигляді) та усно під час громадських слухань із занесенням до протоколу громадських слухань.

Відповідно до статті 101 Конституції України **парламентський контроль** за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захист прав кожного на території України і в межах її юрисдикції на постійній основі здійснює **Уповноважений Верховної Ради України з прав людини**.

Таким чином, у випадку порушення права на доступ до екологічної інформації, права на участь у прийнятті рішень з питань, що стосуються довкілля органами державної влади, органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання-розпорядниками інформації, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини готовий сприяти їх захисту у порядку, визначеному законом.

Сферою застосування Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» є відносини, що виникають при реалізації прав і свобод людини і громадянина між **громадянином** України, незалежно від місця його перебування, іноземцем чи особою без громадянства, які перебувають на території України, та **органами державної влади, органами місцевого самоврядування** та їх посадовими і службовими особами.

Отже, можна звернутися до Уповноваженого у письмовій **формі протягом року**, але не більше **двох**, після виявлення порушення прав і свобод людини і громадянина за захистом своїх прав.

Проте необхідно пам'ятати, що діяльність Уповноваженого **доповнює** існуючі засоби захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина, **не віднімає їх і не тягне** перегляду компетенції державних органів, які забезпечують захист і поновлення порушених прав і свобод.

Крім того, Уповноважений **не розглядає** тих звернень, які розглядаються **судами**, зупиняє вже розпочатий розгляд, якщо заінтересована особа подала позов, заяву або скаргу до суду.